

УДК: 343.232:502.14(497.11:4-672EU)

Biblid 1451-3188, 15 (2016)

Год XV, бр. 56-57, стр. 345-359

Изворни научни рад

*проф. др Жељко БЈЕЛАЈАЦ*

*М.А. Јоко ДРАГОЈЛОВИЋ<sup>1</sup>*

## УСКЛАЂИВАЊА КРИВИЧНОПРАВНОГ ЗАКОНОДАВСТВА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ СА ПРАВОМ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

### ABSTRACT

We live in a time in which there is constant progress in technology that contributes to higher labor productivity and more efficient utilization of existing capacities and natural resources. However, there are also big threats to the environment and that is the main reason why environmental protection recently has been increasingly actualized. Environmental endangerment through the variety of illegal acts is a major problem of modern society. In recent years, criminal – law protection of the environment considerably expanded because the number of acts which it threatens increased several times. In addition, this type of crime is particularly susceptible to the expansive development because of the possibility of achieving high profits with minimal risk of detection and prosecution, especially when it comes to criminal acts with elements of the transnational organized crime. For this reason, the authors will first make a reference to the ecological crime, and then will analyze the regulations of the European Union relating to the criminal law framework for the protection of the environment, as well as national regulations related to that matter. At the end of the paper, the point will be on the importance of establishing European standards in the protection of the environment through criminal law.

*Key words:* ecological crime, the environment, protection of the environment through criminal law, EU- standards

---

<sup>1</sup> Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду; email: zdbjelajac@gmail.com; jokodragojlovic@yahoo.com

## 1) УВОД

Заштита животне средине и њено унапређење један су од најзначајнијих проблема са којим се суочава савремено друштво. Убрзан научно-технолошки развој, примена нових и моћних извора енергије, изградња великог броја индустријских објеката, стварање великих урбаних средина, довели су нарочито последњих деценија, до израженог нивоа загађености основних природних ресурса живог света, до нарушавања хармоније човек-животно окружење, до веома озбиљног угрожавања природних услова, неопходних за очување животне средине, што напослетку доводи у питање и сам опстанак људског рода.<sup>2</sup> Надаље, убрзана индустријализација, која као заједнички именитељ има примену постојећих достигнућа на научно-техничком пољу, захтева повећање искоришћености животне средине и њено преименовање у индустријске намене. Најзад, претходно наведени процеси могу бити оствариви само уколико постоје довољни капацитети у домену коришћења природних ресурса.<sup>3</sup> Угрожавање животне средине различитим недозвољеним радњама велики је проблем савременог друштва. Последњих година је знатно проширена кривично-правна заштита животне средине, јер се број радњи којима се она угрожава вишеструко увећао. При томе, овај облик криминала је нарочито подложен експанзивном развоју због могућности остваривања великог профита са минималним ризиком од откривања и кривичног гоњења, посебно када су у питању кривична дела са елементима транснационалног организованог криминала. Сходно томе, спознавши све већи значај и неопходност заштите животне средине, међународна заједница, а самим тим и Република Србија је кроз ратификацију међународних докумената преузела низ мера у циљу њене заштите. Под појмом животна средина, подразумева се све оно што нас окружује, као што су клима, ваздух, вода, земљиште, биљни и животињски свет, стамбене и индустријске области, али и директна и индиректна повезаност са производним и животним активностима.<sup>4</sup> Закон о заштити животне средине животну средину дефинише као "скуп природних и створених вредности чији комплексни међусобни односи чине окружење, односно простор и услове живота".<sup>5</sup> Заштита животне средине је

<sup>2</sup> Жељко Бјелајац, Драган Дашић, Милован Спасовић, „Еколошка политика ЕУ и њен кривичноправни оквир“, *Међународни проблеми*, Вол. LXIII, бр. 4, Београд, 2011, стр. 568.

<sup>3</sup> Иван Јоксић, „Кривичноправна заштита животне средине у законодавству и пракси“, *Екологија и право*, Институт за упоредно право, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, 2012, стр. 21.

<sup>4</sup> Јоко Dragojlović, Nenad Bingulac, "The use of criminal law for the protection of the environment in the Republic of Serbia", XIX International Eco-conference®, 23st-25th September 2015, Proceedings "Environmental protection of urban and suburban settlements", Ekological movement of Novi Sad, pp. 342.

<sup>5</sup> Закон о заштити животне средине, *Сл. гласник РС*, бр. 135/04, 36/09, 36/09 – др. закон, 72/09 – др. закон, 43/11 – одлука УС и 14/16, члан 3. став 1, тачка 1.

егзистенцијално право човека и нужан услов за опстанак човечанства, те је стога Република Србија пре свега Уставом у другом делу у којем се гарантују људска и мањинска права и слободе, чланом 74, прописала право на здраву животну средину. Па тако, свако има право на здраву животну средину и на благовремено и потпуно обавештавање о њеном стању, али и обавезу заштите, чувања и побољшања животне средине.<sup>6</sup> Како се кривичноправним законодавством остварује заштита друштва од криминалитета, као најефикаснијом мером и самим тим представља меру *ultima ratio* у сузбијању недозвољеног понашања, тако се и заштита животне средине најбоље остварује кривичноправном заштитом. Стога у наставку рада аутори ће указати на значај успостављања европских стандарда у заштити животне средине. Другим речима, аутори ће указати на усклађеност домаћих прописа из области кривичноправне заштите животне средине са прописима Европске уније.

## 2) ЗНАЧАЈ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Загађеност животне средине и њена заштита представљају више-деценијски проблем човечанства. У последње време све јасније долазе до изражаја чињенице да је животна средина угрожена готово до ивице алармантног стања, да здраве животне средине нема превише, те да се једном поремећени еколошки односи тешко могу избалансирати и довести у првобитно стање.<sup>7</sup> Нарушавање еколошке равнотеже настаје као последица човекове радне делатности, којом човек "присваја" природу и ствара производе. При томе, не долази само до поремећаја еколошке равнотеже и екосистема, већ и до угрожавања интегритета човека и његовог опстанка. У овом, XXI веку, друштво се суочава са следећим глобалним проблемима:

- оштећењем биосфере и њеним екосистемима,
- огромним бројем становника-преко 6 милијарди са прогнозом удвостручавања до 2020. године,
- исцрпљивањем и умањеним количинама многих извора минералних и енергетских сировина,
- загађењима и деградацијом медијума ваздуха, воде и земљишта, глобалним променама климе,
- уништеним врстама биљног и животињског света и даљим угрожавањем биодиверзитета,

<sup>6</sup> Устав Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/06.

<sup>7</sup> Zoran Pavlović, Željko Bjelajac, Žaklina Spalević, „Energy security as a basis for affirmation of environmental policy of the European Union“, *The Review of International Affairs*, vol. 62, no. 1144, 2011, pp. 79-80.

- бескућништвом 1/4 светског становништва,
- оштећењима људског здравља и угрожавањима живота,
- великим количинама отпада у сва три агрегатна стања, и сл.

Опстанак људских заједница у прошлости је веома често био угрожен природним катастрофама, епидемијама, ратовима, оскудицом хране и другим утицајима, који су међутим, увек били просторно ограничени. За разлику од егзистенцијалних криза прошлости, кризе данашњице не потичу од природних непогода, које су просторно ограничене, већ од глобалног несклада у идејно-материјалном смислу читаве индустријске цивилизације. До сада, човек није био у стању да створи један идеалан систем цивилизације и избегне кризна стања тог система.<sup>8</sup> Научно-технолошки развој достигао је кулминацију последњих деценија прошлог века. Те револуционарне промене, с једне стране, унапредиле су све аспекте живота и рада савременог човека, а с друге стране, створиле су бројне и разноврсне изворе опасности за животну средину. Константним угрожавањем човекове животне и радне средине, наноси се огромна штета људима, њиховом животу и здрављу, телесном интегритету, имовини и многим другим вредностима. Надаље, то за последицу има истовремено угрожавање опстанка људског рода у целини. Значај заштите животне средине све више се намеће као питање прворазредног значаја и императива. Потреба очувања здраве и квалитетне животне средине избија у први план као најважнији глобални проблем модерног друштва. Решавање тог проблема повезује се између осталог и са изналажењем начина за рационално и планско коришћење природних ресурса унапређењем и развијањем међународне сарадње, посебно у областима научних истраживања, преображајем духа савремене сфере рада, те афирмисањем еколошке свести. Савремено друштво мора брже и боље схватити упозорење научника и стручњака о стању животне средине, тј. чињенице да слободне, изворне и незагађене животне средине има све мање, а угрожене, деградирани и девастирани, све више. Друга се шири на рачун прве брже него што се многим чини, брже него што је наука могла да утврди и прогнозира.<sup>9</sup>

### 3) КРАТАК ОСВРТ НА ЕКОЛОШКИ КРИМИНАЛИТЕТ

Еколошки криминалитет је вид криминалитета који је у последње време у сталном порасту и који све више поприма наднационалне размере, односно

<sup>8</sup> Горан Рајковић, "Еколошка свест као основа одрживог развоја руралних простора Црне Горе", *Екологија, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије*, број 49, Београд, 2007.

<sup>9</sup> Стеван Станковић, "Позитивни и негативни утицаји туризма на животну средину", *Гласник СЕД*, св. LXXV, бр.1, Београд, 1995, стр. 47-48.

транснационални карактер и може се јавити као посебна врста организованог криминала.<sup>10</sup> У том смислу, еколошки криминалитет превазилази границе једне државе, шта га нужно намеће као глобални проблем савременог друштва. Еколошким криминалитетом подразумева се скуп криминалних активности усмерених на кршење одредби националних и међународних закона и споразума, којима се обезбеђују очување и одрживост животне околине у свету, биолошке разноврсности биљних и животињских врста или природних ресурса.<sup>11</sup> Ова врста недозвољених радњи представља озбиљан међународни проблем, који може посредно или непосредно утицати на националну економију, безбедност државе или егзистенцију становништва. Утицај еколошког криминала може се остварити на више начина, од исцрпљивања природних богатстава и уништења станишта до губитака људских живота.<sup>12</sup> Са аспекта мотивације за деликтно понашање еколошки криминал је високо профитно илегално деловање са малим степеном ризика, због неадекватних истражних капацитета узрокованих недостатком посебно обучених организационих јединица органа кривичног гоњења, одсуством норматива или слабешћу система њихове примене, као и неефикасном и благом казненом политиком. Уочено је да су извршиоци еколошких деликата активни и у другим областима криминала, због чега се еколошки криминал посматра као врста криминалних активности у највећем броју случајева повезаних са извршењем крвних деликата, фалсификовања докумената, употребом фалсификованих путних исправа, корупцијом, илегалним поседовањем и недозвољеном употребом оружја, гусарством, кријумчарењем опојних дрога и илегалном миграцијом. Ово јасно указује на потребу заједничког рада органа за примену закона различитих надлежности, од полиције, тужилаштва и судства до царине и разних врста инспекцијских служби и то како на националном тако и на међународном плану, на мултидисциплинаран начин.<sup>13</sup> Еколошки криминалитет или еколошка кривична дела подразумевају свеукупност противправних опасних понашања појединаца или правних лица која су управљена против животне средине и за која закон прописује кривичну

<sup>10</sup> Више о организованом криминалитету у: Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет-империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2013.

<sup>11</sup> Интернет: <http://www.interpol.int/Public/EnvironmentalCrime/Default.asp> (20.05.2015.) цит. према: Сергеј Уљанов, „Стандарди Интерпол-а у борби против еколошког криминала“, *Екологија и право*, Институт за упоредно право, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, 2012, стр. 71.

<sup>12</sup> Јелена Матијашевић, Јоко Драгојловић, Здравко Жеж, „Кривичноправни оквир заштите животне средине у Европској унији“, *Европско законодавство*, вол. 11, бр. 41/12, Београд, 2012, стр. 290.

<sup>13</sup> Сергеј Уљанов, „Стандарди Интерпол-а у борби против еколошког криминала“, *op. cit.*, стр. 71.

санкцију.<sup>14</sup> Утицај нелегалних активности које се подводе под овај појам превазилази границу угрожавања саме животне средине и биодиверзитета и доводи до последица ширег друштвеног и економског карактера, што се негативно одражава на целокупан развој. Уједно, еколошки деликти су последњих деценија један од најкарактеристичнијих облика испољавања криминалитета корпорација. Наиме, да не би кршиле прописе које у развијеним државама уређују одлагање опасног отпада и коришћење прљавих и по околину опасних материја, мултинационалне компаније почеле су да их из развијеног света пребацују у неразвијене земље, при чему на све начине избегавају да предузму неопходне мере за заштиту животне средине, јер би то за последицу имало поскупљење саме производње. Упркос наведеном, често се истиче да је број еколошких кривичних дела незнатан, иако је реалност у потпуности другачија, ради се о растућем броју деликата ове врсте, само што се они не пријављују, не откривају, а често и свесно заташкавају.<sup>15</sup> Такође, важно је напоменути да су последице еколошког криминалитета специфичне, пре свега што се не испољавају непосредно према људима (као код конвенционалног криминала), већ првенствено према животној средини, а самим тим дугорочно и према човеку директно. Због тога и питање заштите животне средине све више има међународни карактер, а унапређење и заштита животне средине постаје императив усмерен ка превладавању глобалних и регионалних проблема очувања животне средине.<sup>16</sup>

#### **4) КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТИ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ**

Свест о здравој човековој околини очигледно није довољно нарасла ни до данашњих дана, иако су се озбиљније расправе, знања и потребе заштите животне средине, појавиле и биле заступљене у мултилатералним документима у Европи, средином педесетих година прошлог века. Важност предузимања правних мера у овој области превасходно је заснована на процени да је угрожавање животне средине кривичним делима проблем који поприма све озбиљније размере, проузрокујући велику штету животној средини, како у Европи, тако и у свету. Истовремено, овим делатностима, починиоци остварују

---

<sup>14</sup> Драган Јовашевић, *Коментар Кривичног закона СРЈ*, ЈП Службени гласник, Београд, 2002, стр. 3-14.

<sup>15</sup> Више о томе у: Мићо Бошковић, Дејан Бошковић, *Еколошки криминалитет*, Факултет за безбедност и заштиту Универзитета Синергија, Бањалука, 2010.

<sup>16</sup> Станко Бејатовић, Миле Шикман, *Транснационални еколошки криминалитет*, у: *Сузбијање криминалитета и европске интеграције с освртом на еколошки криминалитет*, Зборник радова са међународне научне конференције, Требиње, стр. 13.

значајан профит уз минималан ризик од откривања и кривичног гоњења, посебно када су у питању кривична дела са међународним елементима. У том контексту организовани криминал се сматра посебним проблемом.<sup>17</sup> Директива 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права, којом се прописују мере које државе чланице треба да предузму у области кривичног права, а ради ефикасније заштите животне средине, јесте основни извор ЕУ, којим се установљавају извесна правила у области кривичне одговорности. Усвајање ове Директиве у суштини има релативно дугу историју. Та историја је везана за делатност Савета Европе, на пољу усвајања Конвенције о заштити животне средине путем кривичног права, којом се наглашава потреба за успостављањем кривичне одговорности у случајевима озбиљног загађења или довођења у опасност животне средине.<sup>18</sup> Наведена Директива прописује део минималних захтева који требају бити инкорпорирани у кривично законодавство држава чланица, које могу надаље слободно да одрже или уведу и строжије заштитне мере. Ова Директива се, наравно, не односи на мере које се тичу процесног дела кривичног права, нити се односе на овлашћења судија и тужилаца, већ су у њој садржане само одредбе материјалног карактера. Повећу листу важећих прописа ЕУ, који се односе на заштиту и управљање водама, чини ни мање ни више, него 55 различитих аката. Узимајући у обзир, критеријум основног предмета регулисања, тј. основног предмета заштите, најзначајнији извори ЕУ у области заштите вода, могли би се груписати у неколико група, а то су: Прописи којима се регулише питање емисије опасних супстанци у површинске воде, прописи којима се утврђују циљеви квалитета вода, прописи којима се регулише третман Србије која тежи прикључивању ЕУ и кроз своје кривично законодавство схвата озбиљност проблематике која се тиче заштите животне средине, потенцирајући изражену еколошку свест. Суштински у нашем кривичном законодавству, разликујемо два периода, до доношења и ступања на снагу садашњег Кривичног законика и од тада. У првом периоду, који је окончан закључно са 31.12.2005. године, на територији наше земље примењивало се тзв. основно и посебно кривично законодавство. Други период у нашем кривичном законодавству почиње од 01.01.2006. године односно са почетком примене новог Кривичног законика<sup>19</sup>

<sup>17</sup> BfU in association with Max-Planck-Institute (2003). Organised environmental crime in the EU Member States. Kassel. Интернет: [http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised\\_member\\_states.pdf](http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised_member_states.pdf); BfU in association with Max-Planck-Institute (2003). Organised environmental crime in a few Candidate Countries. Kassel. Интернет: [http://ec.europa.eu/environment/legal/pdf/organised\\_candidate\\_countries.pdf](http://ec.europa.eu/environment/legal/pdf/organised_candidate_countries.pdf), 09.05.2016

<sup>18</sup> Водич кроз ЕУ политике - Животна средина, стр. 50, преузето са: <http://www.emins.org/sr/publikacije/knjige/11-vodic-kroz-eu-politike-zivotna-sredina.pdf> (05.06.2016.)

<sup>19</sup> Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14.

(у даљем тексту КЗ). Први пут су у новом КЗ на једном месту сврстана сва кривична дела која имају за циљ заштиту животне средине. Сва кривична дела из ове области сврстана су у глави XXIV, која и носи назив: Кривична дела против животне средине. Сматрамо да је то логичан резултат установљеног принципа да човек има право на здраву животну средину, члан 74. став 1 Устава РС.<sup>20</sup> У приоритетној области заштите животне средине испуњење захтева и задовољавање стандарда Европске уније важан је услов у процесу европских интеграција наше земље. Стога, поштовање еколошких прописа и установљених међународних стандарда у овом домену и под претњом кривичне одговорности, јесте предуслов за рад и реализацију сваког пројекта који има за сврху унапређење и заштиту животне средине. Наиме, обавеза заштите животне средине, није само национална, већ је и међународна обавеза, која има за циљ да сваком човеку обезбеди право на здрав животни простор, уз бригу и очување животне средине на глобалном, тј. планетарном нивоу.

## **5) КРИВИЧНОПРАВНИ АСПЕКТ ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Када је реч о кривичним делима против животне средине, која су прописана у оквиру двадесет четврте главе КЗ могуће је направити следећу систематизацију:<sup>21</sup>

- 1) Општа група кривичних дела против животне средине (загађење животне средине члан 260. КЗ, непредузимање мера заштите животне средине члан 261. КЗ, противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења који загађују животну средину члан 262. КЗ, оштећење објеката и уређаја за заштиту животне средине члан 263. КЗ, оштећење животне средине члан 264. КЗ, уништење, оштећење и изношење у иностранство заштићеног природног добра члан 265. КЗ, повреда права на информисање о стању животне средине члан 268. КЗ),
- 2) Кривична дела у вези са опасним материјама (уношење опасних материја у Србију и недозвољено прерађивање, одлагање и складиштење опасних материја члан 266. КЗ, недозвољена изградња нуклеарних постројења члан 267. КЗ),
- 3) Кривична дела против биљног и животињског света (убијање и мучење животиња члан 269. КЗ, преношење заразних болести код животиња и

---

<sup>20</sup> Драган Обрадовић, „Заштита животне средине према кривичном законодавству Републике Србије“, *Правни информатор*, бр. 11, Интермекс, Београд, 2008, <http://www.starigrad-g17plus.rs/dokumenta/ekologija.pdf> (09.05.2016.)

<sup>21</sup> Иван Јоксић, „Кривичноправна заштита животне средине у законодавству и пракси“ *ор. cit.*, стр. 23.

биљака члан 270. КЗ, несавесно пружање ветеринарске помоћи члан 271. КЗ, производња штетних средстава за лечење животиња члан 272. КЗ, загађивање хране и воде за исхрану, односно напајање животиња члан 273. КЗ, пустошење шума члан 274. КЗ, шумска крађа члан 275. КЗ),

- 4) Кривична дела у вези са ловом и риболовом (незаконит лов члан 276. КЗ, незаконит риболов члан 277. КЗ).

Без амбиција да анализирамо сва кривична дела из ове области која се налазе у КЗ, а поштујући и пропозиције које се односе на дужину рада, аутори ће обрадити само кривична дела којима се примарно штити животна средина, односно према претходној систематизацији, општа кривична дела против животне средине.<sup>22</sup> У члану 260. КЗ прописано је кривично дело загађења животне средине. У ставу 1. прописан је основни облик који чини онај ко кршећи прописе о заштити, очувању и унапређењу животне средине загади ваздух, воду или земљиште у већој мери или на ширем подручју. Дакле, радња извршења се састоји у загађењу ваздуха воде или земљишта у већој мери или на ширем подручју. Другим речима, радња извршења је било која радња којом се може проузроковати последица кривичног дела, а то је загађење ваздуха, воде или земљишта у већој мери или на ширем подручју. За постојање кривичног дела неопходно је да је до загађивања дошло кршењем прописа о заштити, очувању и унапређењу животне средине.<sup>23</sup> Запређена казна за дело из става 1. је затвор од шест месеци до пет година и новчана казна, а ако је дело учињено из нехата (став 2) учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до две године. У ставу 3. прописан је тежи облик који прописује у односу на став 1. наступање теже последице која подразумева да је дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. Учинилац дела из става 3. казниће се затвором од једне до осам година и новчаном казном, а ако је дело учињено из нехата учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година и новчаном казном. У ставу 5. Прописано је да у случају изрицања условне осуде за неко дело из члана 260, учиниоцу се може наметнути и обавеза да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине.<sup>24</sup> У члану 261. КЗ прописано је кривично дело непредузимање мера заштите животне средине. У ставу 1. прописан је основни

<sup>22</sup> Кривична дела која су прописана у члану 260, члану 261, члану 262, члану 263, члану 264, члану 265. и члану 268. Кривичног законика Републике Србије.

<sup>23</sup> Зоран Стојановић, *Коментар кривичног законика*, ЈП Службени гласник, Београд, 2012, стр. 748.

<sup>24</sup> Зоран Стојановић, Наташа Делић, *Кривично право-посебни део*, Правна књига, Београд, 2015, стр. 199.

облик који чини службено или одговорно лице које не предузме прописане мере заштите животне средине, или не поступи по одлуци надлежног органа о предузимању мера заштите животне средине. Дакле, учинилац дела из става 1. може бити само службено или одговорно лице. Радња извршења је алтернативно одређена и састоји се у не предузимању прописаних мера заштите животне средине, или у случају не поступања по одлуци надлежног органа о предузимању мера заштите животне средине. За дело из става 1. прописана је казна затвора до три године или новчана казна, а ако је дело учињено из нехата (став 2) прописана казна је новчана казна или затвор до годину дана. У случају да је дошло до загађења животне средине, учинилац ће се казнити за дело из члана 260. КЗ (став 3). У ставу 4. Прописано је да у случају изрицања условне осуде за неко дело из члана 261, учиниоцу се може наметнути и обавеза да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине. У члану 262. КЗ прописано је дело противправна изградња и стављање у погон објеката и постројења која загађују животну средину. У ставу 1. прописан је основни облик који чини службено или одговорно лице које противно прописима о заштити, очувању и унапређењу животне средине дозволи изградњу, стављање у погон или употребу објеката или постројења или примену технологије којима се у већој мери или на ширем простору загађује животна средина. Дакле, учинилац дела из става 1. може бити само службено или одговорно лице. За дело из става 1. учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. У ставу 2. прописан је и квалификовани облик који постоји у случају да је дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. За дело из става 2. прописана је казна затвора од једне до осам година. У ставу 3. прописано је да се уз условну осуду учиниоцу може наметнути и обавеза да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине. У члану 263. КЗ прописано је кривично дело оштећење објекта и уређаја за заштиту животне средине. Наиме, у циљу заштите животне средине данас се користе сложени и по правилу веома скупи објекти и уређаји, али свакако основ ове инкриминације није то што се ради о скупим уређајима, већ функција коју ови уређаји обављају.<sup>25</sup> У ставу 1. поменутог члана прописан је основни облик који чини онај ко оштети, уништи, уклони или на други начин учини неупотребљивим објекте или уређаје за заштиту животне средине. Објект радње су објекти и уређаји чија је функција заштите животне средине. За дело из става 1. прописана је казна затвора до 3 године, а ако је дело учињено из нехата (став 2) учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до три године. У ставу 3. прописан је и квалификовани облик који постоји у случају

---

<sup>25</sup> Зоран Стојановић., *Коментар кривичног законика, op. cit.*, стр. 754.

да је дошло до загађења ваздуха, воде или земљишта у већој мери или на ширем простору. За дело из става 3. учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година, а ако је дело учињено из нехата (став 4) учинилац ће се казнити затвором до три године. У ставу 5 је прописан тежи облик који постоји ако је услед радњи из става 1. и 3. дошло до уништења или оштећења животињског или биљног света великих размера, или до загађења животне средине у тој мери да су за његово отклањање потребни дуже време или велики трошкови. За дело из става 5. прописана је казна затвора од једне до 8 година, а ако је дело учињено из нехата (став 6) учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година. У ставу 7. прописано је да се уз условну осуду учиниоцу може наметнути и обавеза да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине. У члану 264. КЗ прописано је кривично дело оштећење животне средине. У ставу 1. овог члана прописано је да дело чини онај ко кршећи прописе, искоришћавањем природних богатстава, изградњом објеката, извођењем каквих радова или на други начин изазове оштећење животне средине у већој мери или на ширем простору. Радња је одређена алтернативно и састоји се од искоришћавања природних богатстава, изградње објеката, извођење радова или каквом другом радњом изазове оштећење животне средине. Дакле, радња је последично одређена, тј. радња је све оно што може да изазове оштећење животне средине.

За дело из става 1. прописана је казна затвора до 3 године, а ако је дело учињено из нехата (став 2) учинилац ће се казнити новчаном казном или затвором до једне године. У ставу 3. прописано је да се уз условну осуду учиниоцу може наметнути и обавеза да у одређеном року предузме одређене прописане мере заштите, очувања и унапређења животне средине. У члану 268. прописано је кривично дело повреда права на информисање о стању животне средине. Дело из члана 268. чини онај ко противно прописима ускрати податке или да неистините податке о стању животне средине и појавама који су неопходни за процену опасности по животну средину и предузимање мера заштите живота и здравља људи. Радња овог кривичног дела може бити извршена и чињењем (давањем неистинитих података) или нечињењем (ускраћивањем података о стању животне средине). Дело из члана 268. може бити извршено само са умишљајем који подразумева и постојање свести о томе да се ускраћивање података или давање неистинитих података ради противно прописима. Прописана казна за кривично дело из члана 268. је новчана казна или затвор до једне године.

## **6) РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЈА**

Очување и заштита животне средине представља изазов за човечанство у XXI веку. Сходно томе, значајан број активности и Европске уније усмерен је ка

том циљу. Како је Република Србија држава која је на путу приступања Европској унији и она је предузела низ мера са циљем заштите животне средине. Те мере се свакако односе искључиво на законске прописе. Међутим, када је реч о Републици Србији и заштити животне средине, највећи проблем представља постојање великог јаза између нормативног и стварног. Овоме нам сведоче поједини примери драстичног нарушавања и загађивања животне средине који нису на адекватан начин санкционисани. У том смислу, као пример свакако треба издвојити испуштање 50 тона нафте у Сави код Београда, који се догодио пре једне деценије. Епilog овог случаја је био следећи: за откривање загађивача потрошено је близу 40.000 евра, а кривац је пронађен у медицинској установи Клиничком центру Србије, којем је на крају изречена казна од око 2.000 евра, која је у односу на трошкове који су настали у откривању кривца, вишеструко мања. Исто тако, технички директор те установе кажњен је са износом испод 100 евра. Из овог случаја јасно видимо да у Републици Србији, с једне стране, не постоји свест о последицама које настају загађивањем животне средине док, с друге стране, немамо ни адекватну казнену политику када је реч о кривичним делима која спадају у домен еколошког криминалитета. У Републици Србији су бројни узроци загађивања животне средине, почевши од великог броја отпадних вода које се директно, без пречишћавања испуштају у реке, па преко загађења која су у вези са пољопривредним делатностима (запрашивање, вештачко ђубрење, и сл.), до загађености ваздуха које се реализује услед испуштања отпадних гасова из различитих индустријских постројења. У том смислу, за ефикасну борбу против еколошког криминалитета најпре је неопходно подизање свести о неопходности остваривања и оживотворења права сваког човека на здраву животну средину. Тек тада се могу очекивати успеси у овој борби, чији несупех доводи у питање и опстанак људског рода уопште.

## **7) ИЗВОРИ**

- BfU in association with Max-Planck-Institute (2003). Organised environmental crime in the EU Member States. Kassel, Интернет: [http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised\\_member\\_states.pdf](http://ec.europa.eu/environment/legal/crime/pdf/organised_member_states.pdf); BfU in association with Max-Planck-Institute (2003). Organised environmental crime in a few Candidate Countries. Kassel. Интернет: [http://ec.europa.eu/environment/legal/pdf/organised\\_candidate\\_countries.pdf](http://ec.europa.eu/environment/legal/pdf/organised_candidate_countries.pdf), 09.05.2016
- Dragojlović, Joko, Bingulac, Nenad, "The use of criminal law for the protection of the environment in the Republic of Serbia", XIX International Eco-conference®, 23st-25th Septemer 2015, Proceedings *Environmental protection of urban and suburban settlements*, Ekological movement of Novi Sad, pp. 341-350.

- Pavlović, Zoran, Bjelajac, Željko, Spalević, Žaklina, „Energy security as a basis for affirmation of environmental policy of the European Union“, *The Review of International Affairs*, vol. 62, no. 1144, 2011, pp. 78-96.
- Бејатовић, Станко, Шикман, Миле, „Транснационални еколошки криминалитет“, у: *Сузбијање криминалитета и европске интеграције с освртом на еколошки криминалитет*, Зборник радова са међународне научне конференције, Требиње.
- Бјелајац, Жељко, Дашић, Драган, Спасовић, Милован, „Еколошка политика ЕУ и њен кривичноправни оквир“, *Међународни проблеми*, Вол. LXIII, бр. 4, Београд, 2011, стр. 567-582.
- Бјелајац, Жељко, *Организовани криминалитет-империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, 2013.
- Бошковић, Мићо, Бошковић, Дејан, *Еколошки криминалитет*, Факултет за безбедност и заштиту Универзитета Синергија, Бањалука, 2010.
- Водич кроз ЕУ политике - Животна средина, преузето са: <http://www.emins.org/sr/publikacije/knjige/11-vodic-kroz-eu-politike-zivotna-sredina.pdf> (05.06.2016.)
- Закон о заштити животне средине, *Сл. гласник РС*, бр. 135/04, 36/09, 36/09 - др. закон, 72/09 - др. закон, 43/11 - одлука УС и 14/16.
- Јовашевић, Драган, *Коментар Кривичног закона СРЈ*, ЈП Службени гласник, Београд, 2002.
- Јоксић, Иван, „Кривичноправна заштита животне средине у законодавству и пракси“, *Екологија и право*, Институт за упоредно право, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, стр. 20-34.
- Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14.
- Матијашевић, Јелена, Драгојловић, Јоко, Јеж, Здравко, „Кривичноправни оквир заштите животне средине у Европској унији“, *Европско законодавство*, вол. 11, бр. 41/12, Београд, 2012, стр. 286-308.
- Обрадовић, Драган, „Заштита животне средине према кривичном законодавству Републике Србије“, Правни информатор, бр. 11, Интермекс, Београд, 2008, <http://www.starigrad-g17plus.rs/dokumenta/ekologija.pdf> (09.05.2016.)
- Рајовић, Горан, „Еколошка свест као основа одрживог развоја руралних простора Црне Горе“, *Екологија*, Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије, број 49, Београд, 2007.
- Станковић, Стеван, „Позитивни и негативни утицаји туризма на животну средину“, *Гласник СЕД*, св. LXXV, бр. 1, Београд, 1995.

- Стојановић, Зоран, Делић, Наташа, *Кривично право-посебни део*, Правна књига, Београд, 2015.
- Стојановић, Зоран, *Коментар кривичног законика*, ЈП Службени гласник, Београд, 2012.
- Уљанов, Сергеј, „Стандарди Интерпол-а у борби против еколошког криминала“, *Екологија и право*, Институт за упоредно право, Правни факултет Универзитета Унион у Београду, Београд, 2012.
- Устав Републике Србије, *Сл. гласник РС*, бр. 98/06.

## **8) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ**

Човек је својим активностима у циљу унапређења услова живота и рада нарушио еколошку равнотежу, односно узајамну и хармоничну повезаност и зависност која је владала у живом свету. Угрожавајући природно окружење људи су истовремено довели у питање и угрожавање интегритета сопственог опстанка. Препознавајући животну средину као добро од општег интереса, нарочито у последње време долази до изражаја развој еколошке свести и потреба уређивања интегралног система заштите животне средине, чиме се обезбеђује остваривање права човека на живот и развој у здравој животној средини и уједно уравнотежен однос привредног напретка и животне средине у глобалним размерама. Наиме, јасно је да савремени живот подразумева усклађивање економског развоја и различитих техничко-технолошких достигнућа са интересима заштите животне средине, односно са очувањем животне средине. Нужност овога препознала је и Европска унија па је, самим тим, и уложила велике напоре у циљу сузбијања еколошког криминалитета. У том смислу, доношењем Директиве 2008/99/ЕЗ о заштити животне средине путем кривичног права, којом се прописују мере које државе чланице треба да предузму у области кривичног права, Европска унија је показала јасну вољу за јединственим регулисањем ове материје између држава чланица, што у крајњој линији омогућава и једноставнију борбу против овог вида криминалитета. Ово је посебно важно, јер као што смо и напоменули, различити видови еколошког криминалитета имају и карактеристике транснационалног карактера. Стога, ради ефикасније заштите животне средине, поменута Директива представља основни извор права ЕУ када је реч о заштити животне средине, којом се установљавају извесна правила у области кривичне одговорности и прописивања кривичних дела из ове области. Република Србија је ратификацијом различитих међународних докумената који се односе на ову област, пре свега усаглашавањем националних прописа са Директивом о заштити животне средине путем кривичног права, учинила значајне напоре у циљу заштите животне средине. Пре свега у КЗ налази се посебна глава која регулише ову област, где је групни заштитни објект животна

средина, док и у осталим главама КЗ постоје кривична дела којима се такође штити животна средина. У том смислу, као што можемо видети, кривичноправни оквир заштите животне средине у Републици Србији је у складу са прописима Европске уније, односно у складу су са поменутом Директивом. Сходно томе, намеће се закључак да је и у Републици Србији исказана јасна воља у борби против еколошког криминалитета и да за то постоје адекватни законски прописи. Међутим, основни проблем у борби против еколошког криминалитета у Републици Србији представља непостојање колективне свести о неопходности заштите животне средине, као и неадекватна казнена политика према извршиоцима кривичних дела из области животне средине.